

LENINISME I STALINISME ¹

(Resposta a les posicions de Louis Fischer)

Lev Trotski

Octubre de 1932

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es – des de: “Leninismo y estalinismo”, en *Escritos*, Tom III, Volum 2, Editorial Pluma, Bogotà, 1977, pp. 426-436.

Pregunta: “En aqueixa època (1917) Lenin i els seus partidaris estaven convençuts que només una revolució en l’estranger podria salvar-los d’una derrota [...] No creien possible sobreviure a menys que les revolucions a Europa i Àsia debilitaren l’hostilitat exterior i li donaren a la Rússia roja un respir per a resoldre els seus problemes interns”, diu el senyor Fischer. ¿Parlava Lenin de salvar Rússia de la derrota i la subjugació només en un sentit militar i polític immediat, o tenia la intenció de la perspectiva total del desenvolupament intern de Rússia, des de la dictadura del proletariat fins a la meta comunista final?

Resposta: Aqueixa afirmació del senyor Fischer, com moltes d’altres, demostra com de poc familiaritzat que està amb la teoria i la història del bolxevisme. En 1917 no hi havia un sol bolxevic que cregués possible la realització de la societat socialista en un sol país, i molt menys en Rússia. A l’apèndix a la meua *Història de la Revolució Russa* faig un estudi detallat i documentat de les idees del Partit Bolxevic sobre la revolució d’octubre. Espere que aquest estudi impedisca que en el futur s’atribuisca a Lenin la teoria del socialisme en un sol país. Ací em limitaré a citar un sol paràgraf, al meu parer decisiu. Lenin morí en 1924; tres mesos després Stalin exposà per escrit la posició de Lenin sobre la revolució proletària. Transcric literalment: “[...] derrocar en un país el poder de la burgesia i implantar-hi el del proletariat no significa encara el triomf total del socialisme. L’objectiu fonamental del socialisme (l’organització de la producció socialista) pertany encara al futur. ¿És possible complir aquest objectiu, és possible assolir la victòria definitiva del socialisme, en un sol país, sense l’esforç combinat dels proletaris d’uns quants països avançats? No, és impossible. Per a derrocar la burgesia basta amb l’esforç d’un país; ho testifica la història de la nostra revolució. Per a la victòria definitiva del socialisme, per a l’organització de la producció socialista, no basta amb l’esforç d’un país, especialment d’un país camperol com Rússia; això exigeix l’esforç dels proletaris d’uns quants països avançats [...]” Stalin acaba així l’exposició d’aquestes idees: “Aquests són, en general, els trets més característics de la concepció de Lenin sobre la revolució proletària.” (*Problemes del leninisme*; el subratllat és meu.)

Stalin descobrí a penes a la tardor de 1924 que justament Rússia, a diferència d'altres països, pot construir la societat socialista gràcies a les seues pròpies forces. “Després d’implantar el seu poder i assumir la direcció dels camperols (escrigué en una nova edició del mateix llibre) el proletariat victoriós pot i deu construir la societat socialista.” Pot i deu! La proclama d’aquesta nova concepció acaba amb les mateixes paraules: “Aquests són, en general, els trets més característics de la concepció de Lenin sobre la revolució proletària.” En el transcurs d’un mateix any Stalin li atribuí a Lenin dues concepcions fonamentalment oposades sobre el problema bàsic del socialisme. La primera versió reflecteix la tradició real del partit; la segona es formà a la ment de Stalin després de la mort de Lenin, en el procés de la lluita contra el “trotskisme”.

P: Hi ha motius per a suposar que la revolució mundial (o una sèrie de rebel·lions socials al continent eurasiàtic) deixà d’ésser “una possibilitat immediata” al voltant de 1921?

R: Què vol dir “possibilitat immediata”? En 1923, en Alemanya, la situació era profundament revolucionària però no hi hagué una estratègia correcta perquè triomfés la revolució. En aqueix moment escriguí un estudi sobre el tema, [*Lliçons d’octubre*](#), que serviren de pretext per a eliminar-me del govern. En 1925-1927 es destruí la revolució en Xina a causa de la falsa estratègia revolucionària de la fracció stalinista. A aquest últim problema consagre el meu llibre [*Problemes de la revolució xinesa*](#). És evident que les revolucions alemanya i xinesa, cas de triomfar, haurien canviat la faç d’Europa i d’Àsia i tal vegada de tot el món. Una vegada més, aquell que ignora els problemes de l’estratègia revolucionària faria millor en no parlar sobre la revolució.

P: És cert que “una revolució germina només al terreny nacional, que no és la conseqüència dels diners, o els fullets, o els agitadors importats, i que els capitalistes contribuiran més que els comunistes a la liquidació del capitalisme”? És cert que la sola existència d’un sistema realment soviètic, quasi socialista [...] ha d’accelerar la causa de la revolució en altres països”, i que “una forta Unió Soviètica socialista és l’estímul més efectiu per a la revolució mundial”?

R: Les posicions implícites en aquesta pregunta es contradiuen clarament entre si. Que l’existència de la Unió Soviètica és d’una importància revolucionària internacional és un lloc comú reconegut tant pels amics com pels enemics. No obstant això, en aquests últims anys, tot i l’existència de la Unió Soviètica, la revolució proletària no ha triomfat en cap altre país. En la mateixa Rússia el proletariat triomfà tanmateix que no existia un estat soviètic en cap banda. Per a triomfar no sols són necessàries determinades condicions objectives, tant internes com externes, sinó també alguns factors subjectius: el partit, la direcció i l’estratègia. Les nostres diferències amb Stalin són fonamentalment estratègiques. Basta d’assenyalar que si en 1917 haguéssim aplicat la política de

Stalin, avui no existiria l'estat soviètic. Per tant, no és cert que la mera existència de la Unió Soviètica pugui garantir el triomf de la revolució en altres països. Però també és fals que la revolució maduri i es desenvolupi només al terreny nacional. En Aqueix cas, quina utilitat tindria la Internacional Comunista?

P: Se suposa que una economia capitalista, com més es desenvolupa, més arriba a dependre dels altres països. Amb la Unió Soviètica no succeeix així perquè marxa cap a una economia socialista?

R: L'autoabastiment nacional o "autarquia" és l'ideal de Hitler, no de Marx i Lenin. L'economia socialista no pot rebutjar els enormes avantatges que es deriven de la divisió mundial del treball; al contrari, l'estendrà al màxim. Però en la pràctica no es tracta de la futura societat socialista, amb un equilibri intern ja establert, sinó d'un determinat país tècnicament i culturalment endarrerit que, en interès de la industrialització i de la col·lectivització, es veu obligat a exportar el més possible per a importar també el més possible.

P: És cert que la teoria de la revolució permanent, que constitueix la plataforma basant-se en la qual vostè combat Stalin des de 1924, "sorgí en un moment de depressió espiritual bolxevic, provocada per una sèrie de derrotes tant internes com externes", o aquesta teoria representa una línia coherent que apareix en "tots els seus escrits i activitats polítiques des de 1903"? El senyor Fischer afirma ambdues coses.

R: La teoria de la revolució permanent, a diferència de la del socialisme en un sol país, fou acceptada per tot el Partit Bolxevic en el període que va de 1917 a 1923. Només la derrota del proletariat alemany en 1923 donà un impuls decisiu a la creació de la teoria de Stalin del socialisme nacional. La corba revolucionària descendent donà origen al stalinisme, no a la teoria de la revolució permanent, que formulí per primera vegada en 1905. Aquesta teoria no està relacionada amb una determinada successió d'esdeveniments revolucionaris; només revela l'extensió mundial del procés revolucionari.

P: S'afirma que "Trotski no hauria eliminat la indústria artesanal de la Unió Soviètica", així com Stalin "hauria ignorat la utilitat de la Tercera Internacional". Està vostè d'acord amb què "aquest quadro no està compost per blancs i negres; tot és una qüestió de proporcions i matisos"?

R: Només es pot afirmar això si es desconeix la història de la lluita entre la fracció stalinista i l'Oposició d'Esquerra. La iniciativa del pla quinquennal i la col·lectivització accelerada pertany enterament a l'Oposició d'Esquerra, i ha ensopegat amb l'oposició constant i aspra dels stalinistes. Com no tinc possibilitats de fer aquí una llarga crònica històrica, em limitaré a un sol exemple. Correctament es considera la Dnieprostroi com la major conquesta de

la industrialització soviètica. No obstant això, Stalin i els seus partidaris (Voroshilov, Molotov i d'altres), pocs mesos abans que es comencés la seua construcció s'hi oposaven decididament. Cite la versió taquigràfica de la intervenció de Stalin en el plenari del Comitè Central del partit d'abril de 1926, dirigida en contra de la meua activitat com a cap de la comissió de la Dnieprostroi. "Es parla [...] de construir la Dnieprostroi amb els nostres propis mitjans. Però són sumes molt grans, de varis centenars de milions. Com podem fer per a no caure en la posició del camperol que ha estalviat alguns diners i en compte de reparar el seu aladre i renovar el seu equip es compra un fonògraf i fa fallida? (Rialles.) [...] Com no tenir en compte la resolució del congrés que els nostres plans industrials han d'adequar-se als nostres recursos? Però el camarada Trotski evidentment no pren en compte aquesta resolució del congrés" (acta taquigràfica del plenari, p. 110).

Simultàniament, durant diversos anys l'Oposició d'Esquerra combaté els stalinistes a favor de la col·lectivització. Només quan el kulak es negà a lliurar cereal a l'estat, Stalin, pressionat per l'Oposició d'Esquerra, féu un gir pronunciat. Com és un empirista, se n'anà a l'extrem oposat, i plantejà un lapse de dos o tres anys per a la col·lectivització de tots els camperols, la liquidació dels kulaks com a classe i la reducció del pla quinquennal a quatre anys. L'Oposició d'Esquerra al·legà que els ritmes d'industrialització estaven per damunt de les nostres forces i que la liquidació dels kulaks com a classe en el transcurs de dos o tres anys era un objectiu il·lusori. Si volen, podem explicar la situació dient que en aquest moment som "menys radicals" que els stalinistes. El realisme revolucionari tracta d'obtenir el màxim profit de totes les situacions (això el fa revolucionari), però al mateix temps no permet plantejar-se objectius fantàstics (això el fa realista).

P: Si acceptem la posició que la política de Stalin és purament empírica, aquesta determinada per les circumstàncies i és incapaç de preveure res, com s'explica el triomf de la fracció stalinista sobre l'Oposició d'Esquerra?

R: Ja he destacat la importància de l'estratègia revolucionària. Ara he de destacar la significació decisiva de les condicions objectives. Sense una estratègia correcta el triomf és impossible. Però ni l'estratègia més correcta pot triomfar amb condicions objectives desfavorables. La revolució té les seues pròpies lleis: en la seua etapa de culminació empenta el sector més desenrotllat, decidit i clarivident de la classe revolucionària a les posicions més avançades. Però en el proletariat, a més d'una avantguarda, hi ha una rereguarda, i també estan els camperols i la burocràcia. Fins ara cap revolució ha produït tot el que les masses n'esperaven. Per això és inevitable que hi haja una certa decepció, una disminució de l'activitat de l'avantguarda, i en conseqüència un augment del pes de la rereguarda. La fracció de Stalin ha format part de l'onada de reacció contra la Revolució d'Octubre. Tornem arrere en la història: els que

dirigiren les revolucions en els moments culminants mai mantingueren les seues posicions molt de temps després que canvià la situació. A França, el dirigent del jacobinisme morí en la guillotina; entre nosaltres, el canvi de direcció s'ha consolidat amb els arrestos i les expulsions. La tècnica del procés és més suau, però en essència és el mateix.

P: Com concilia vostè les crítiques que fa a la Unió Soviètica en la premsa revolucionària amb les seues inclinacions revolucionàries? És cert que vostè “allunya de Rússia a la joventut amb inquietuds”, “ofereix als enemics de la Unió Soviètica els millors arguments i materials possibles” i proporciona als “extradicals i simpatitzants comunistes una excusa per a desconfiar de Moscou i abstenir-se de participar en l’activitat revolucionaria”?

R: L’estat soviètic no necessita il·lusió ni disfressa. Només pot aspirar a l’autoritat mundial que li atorguen els fets. Com més clarament i profunda comprega l’opinió pública mundial, i en primera instància les masses treballadores, les contradiccions i dificultats del desenvolupament socialista en un país aïllat, més valorarà les conquestes assolides, menor serà el perill que, a causa de la inevitable revelació d’aquests errors i les seues conseqüències, decaiga el prestigi no sols de l’actual grup governant sinó del propi estat obrer. La Unió Soviètica necessita amics reflexius i conscients, que a més de cantar lloes en l’hora de la victòria sàpien aportar el seu esforç en l’hora de la derrota i el perill. Els periodistes del tipus de Fischer exerceixen un paper progressiu en defensar la Unió Soviètica de la calúmnia, la invenció maliciosa i el prejudici. Però aquests cavallers s’excedeixen en la seua missió quan pretenen donar-nos lliçons de devoció a l’estat soviètic. Si tenim por de parlar dels perills mai els superarem. Si tanquem els ulls als aspectes desagradables de l’estat obrer que ajudarem a crear, mai arribarem al socialisme.

¹ “Leninisme i stalinisme”, *The Militant*, 15 d’abril de 1933.